लङ्काधिप पु० ६त० । १रावणे लङ्कानाथादयोऽप्यत्र । २कुबेरे च । [पृक्कायां (पिड़िङ्) शाकभेदे शब्दच० ।

लङ्का(यि)पिका स्त्री लङ्कामयते आप्नोति वा एवुल् ।

लङ्कास्थायिन् पु०लङ्कायां तिष्ठति स्था णिनि । (लङ्काधिप) रावणे शब्दच० । २लङ्कावासिनि त्रि० ।

लङ्कोपिका स्त्री लङ्कायामुप्यते वप-ण्वुल् पृषो० । पृक्कायाम् । (पिड़िङ्शाक) शब्दर० ।

लङ्घन न० लघि-ल्युट् । १अभोजने, २अतिक्रम्य गमने, ३क्रमणे, ४प्लवने च मेदि० । ५कर्षणे च भावप्र० लङ्घनस्य लक्षणसङ्ख्यादिकमुक्तं यथा "ज्वरी लङ्घनं कुर्यादित्याह चरको वाग्भटश्च "आमाशयस्थो हत्वाग्निं सामो मार्गान् पिधापयन् । विदधीत ज्वरं दोषस्तस्माल्लङ्घनमाचरेत्" । तथा "ज्वरादौ लङ्घनं प्रोक्तं ज्वरमध्ये तु पाचनम् । ज्वरान्ते भेषजं दद्याज्ज्वरमुक्ते विरेचनम् । त्रिविधं त्रिविधे दोषे तत्समीक्ष्य प्रयोजयेत् । दोषोऽपि लङ्घनं पथ्यं मध्ये लङ्घनपाचनम् । प्रभूते शोधनं तच्च मूलादुन्मूलयेन्नरान्" । चक्रदत्तश्च "तद्यथा तु ज्वरं पूर्वं लङ्घनेन जयं नयेत् । आमदोषमलिङ्गाद्वा लङ्घयेत्तं यथाविधि । वातः पचति सप्ताहात् पित्तन्तु दशभिर्दिनैः । श्लेष्माद्वादशभिर्रात्रैः पच्यते वदतांवर ! । लङ्घनं लङ्घनीयन्तु कुर्याद्दोषाहरूपतः । त्रिरात्रमेकरात्रं वाऽहोरात्रमथ वा ज्वरे । निर्वातसेवनात् स्वेदाल्लङ्घनाद्व्याधिवारिणः । पानादामज्वरे क्षीणे प्रसादौषधमाचरेत्" । आत्रेयोक्तम् "ज्वरादौ लङ्घनं प्राक्तं ज्वरमध्ये तु पाचनम् । ज्वरान्ते भेषजं दद्याज्ज्वरमुक्ते विरेचनम् । दोषशेषस्य पाकार्थमग्नेः सन्धुक्षणाय च । लङ्घितस्याल्पदोषस्य यवागूपानमाचरेत् । शालिषष्टिकमुद्गानां यूषं वा प्रसमाचरेत् । पञ्चशोधेन संसिद्धां यवागूं मध्यलङ्घने । अत्यर्थं लङ्घितं दृष्ट्वा तस्य सन्तर्पणं हितम् । द्राक्षादाडिमखर्जूरपियालैः सपरूषकैः । तर्पणाद्देहस्य कर्त्तव्यस्तर्पणं ज्वरशान्तये" । अत्र लङ्घनशब्देनागमनमुच्यते । यत आह सुश्रुतः "आमवृद्धिमितैर्दोषैर्यावन्तं कालमातुरः । तावत्तावन्नयनं कुर्यात्ततः संसर्गमाचरेत् । आमवृद्धिमितैर्दोषैः सम्यक्कः । संसर्गम् औषधाद्यादिप्रयुक्तम्" । यत आह चरकः "चतुःप्रकाराः संशुद्धिः पिपासा मारुतातपौ । पाचनान्युपवासश्च व्यायामश्चेति लङ्घनम् । चतुःप्रकारा संशुद्धिर्वमनञ्च विरेचनम्" । निरूहवस्तिशिरोविरेचनानि मलवृद्धिकरणं तस्य दृंहणत्वात् । अत्र लङ्घनं कर्षणमित्यर्थः । सुश्रुतः "शरीरलाघवकरं यद्द्रव्यं कर्म वा पुनः । तं लङ्घनमिति प्रोक्तं दृंहणं तु पृथग्विधम्" । लङ्घनात्कर्षणादन्यत् शरीरपोषणमित्यर्थः" ।

लछ चिह्नकरणे भ्वा० पर० सक० सेट् । लच्छति अलच्छीत् ।

लज व्रीडायाम् भ्वा० आ० अक० सेट् । लजते अलजिष्ट ।

लज निरस्कारे भ्वा०पर०सक०सेट् इदित् । लज्जति अलज्जीत्

लज अलङ्कारे चुरा० उ० सक० सेट् । लाजयति-ते अलीलजत् त ।

लज भाषणे हिंसायां दाने च सक०सामर्थ्ये वास च अक० चुरा० उभ० सेट् इदित् । लञ्जयति-ते अललञ्जत् त ।

लज भाषणे अट०चु०उभ०सक०सेट् । लजयति-ते अललजत्-त

लजकारिका स्त्री लजं लज्जां करोति ल-ण्वुल् अत इत्वम् । लज्जालुलतायाम् हेमच० ।

लज्जा स्त्री लस्ज-भावे अ । अलज्जमहत्त्वो परदर्शने दुष्टत्वधिया यतो निवृत्तिसाधने चित्तवृत्तिभेदे अमरः ।

लज्जालु स्त्री लस्ज-आलुच् । १लताभेदे शब्दच० । २लज्जावति त्रि० ।

"लज्जालुः स्यात् प्रतीपला समङ्गाञ्जलिकारिका । रक्तपादी नमस्कारी नाम्ना खदिरवेल्लपि । लज्जालुः शीतला तिक्ता उष्णा वातपित्तजित् । रक्तपित्तमतीसारं योनिरोगं विनाशयेत्" भावप्र० । [विशिष्टे ।

लज्जाशील त्रि० लज्जां शीलयति शील-अण् । लज्जा-

लज्जिरी स्त्री लज्जा+अस्त्यर्थे इरच् गौरादीत्वात् । लज्जालुलताभेदे राजनि० । [त ।

लञ्ज भाषणे अट०चु०उभ०अक०सेट् । लञ्जयति ते अललञ्जत्

लञ्ज पु० लञ्ज-अच् । १पदे २लञ्जो च हेमच० । १पुच्छे जटा० संज्ञायां कन् अत इत्वम् । लञ्जिका वेश्यायाम् हेमच० ।

लट वाक्यभावे अक० उञ्छौ हि० भ्वा० पर० सेट् । लटति । अलाटीत् अलटीत् । [विश्वः ।

लट पु० लट-बा० चञ्चर्ये च । १प्रमादवचने २दोषे च

लटक पु० लट-वुन् । दुर्जने उणादिकोषः ।

लटपर्ण न०लटं दुष्टं पर्णमस्य । त्वचे (दारचिनि) राजनि०

लटा स्त्री लट-ब । (नाटाकरमचा) १करञ्जभेदे, २वाद्यभेदे, ३ग्रामघटके, मेदि० ४कुलटायां हेमच० । ५भ्रमरके च भरतः । ६लावे शाके पुंस्त्री० जातिभेदे पुंस्त्री०७रागभेदे पु० उषा० ।